

SXEDIO.838

22.7.1964: ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΡΕΙΖΗ ΣΤΟ ΓΕΩΡΓΙΟ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΑΦΕΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΤΣΕΣΟΝ ΚΑΙ ΤΟΥΟΜΙΟΓΙΑ ΣΤΗ ΓΕΝΕΥΗ

Ο αμερικανός πρώην Υπουργός Εξωτερικών Ντην Ατσεσον, ο οποίος θα ενεργούσε ως μεσολαβητής στο Κυπριακό, αλλά στο παρασκήνιο τουλάχιστον, όπως αφέθη να εννοηθεί, εγκαταστάθηκε στη Γενεύη, την ευρωπαϊκή Έδρα των Ηνωμένων Εθνών και ανέμενε τους αντιπροσώπους της Ελλάδας, της Τουρκίας και της Βρετανίας.

Εκ μέρους της Ελλάδας στάληκε ο πρεσβευτής Δημήτριος Νικολαρεΐζης, με σύμβουλο του τον Σωσίδη.

Εκ μέρους της Τουρκίας στάληκε ο Νιχάτ Ερίμ, συνταγματολόγος και Πρόεδρος της Επιτροπής Εξωτερικών της Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης και από βρετανικής ο Λόρδος Χουντι.

Ο Δημήτρης Νικολαρεΐζης άρχισε επαφές με τους Ατσεσον και Τουομιόγια και στις **22** Ιουλίου ανάγγελλε ότι ο Τουομιόγια, ήταν ικανοποιημένος από την πρόοδο που σημειώθηκε στις συνομιλίες (Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια Κύπρου, τόμος **13** σελ. **114**) και ιδιαίτερα από την προθυμία που παρουσιαζόταν από την Ελλάδα να δώσει στην Τουρκία ανταλλάγματα για την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, όπως ήταν το νησί Καστελλόριζο, και κυρίαρχη βάση στην Κύπρο.

Ανέφερε ο πρέσβης Νικολαρεΐζης:

"Ακρως απόρρητο, αντί τηλεγραφήματος, Συνομιλία μετά του κ. Τουομιόγια **22.7.64**.

Εν Γενεύη τη **22** Ιουλίου, **1964**.

Α.Π. **18**

Προς το επί των Εξωτερικών Β. Υπουργείον.

1. Διά Α.Ε κ. Πρόεδρον της Κυβερνήσεως.

2. Διά Α. Ε. κ. Υπουργόν Εξωτερικών.

Είδον σήμερα το απόγευμα κ. ΤΟΥΟΜΙΟΓΙΑ τον οποίον κατετόπισα δεξοδικώς επί της χθεσινής συνομιλίας μετά του κ. Ατσεσον, εκθέσας και εις

αυτόν τας ελληνικάς απόψεις, τας οποίας εκόμισα εξ Αθηνών ως και τα σχόλια και τας παρατηρήσεις επί των απόψεων τούτων του αμερικανού απεσταλμένου.

Δεν αμφιβάλλω ότι εις το θέμα των εγγυήσεων διά την προστασίαν της τουρκικής μειονότητος αποδίδει πρωτεύουσαν σημασίαν. Είχεν υπ' όψιν του ωρισμένας αντιρρήσεις της Κυπριακής Κυβερνήσεως, αι οποίαι πιστεύει ότι θα παραμερισθούν, εφ' όσον γίνεται δεκτή από ελληνικής πλευράς η τεθείσα υπο του κ. Ατσεσον βάσις. Επίσης, ελπίζει ότι και η τουρκική Κυβέρνησις θα συναινέση.

Μου είπεν ότι εξακολουθεί να υπάρχη μεγάλη απόστασις μεταξύ των θέσεων Ελλάδος και Τουρκίας όσον αφορά τα εδαφικά ανταλλάγματα. Είναι αληθές ότι οι Τούρκοι φαίνονται ήδη εγκαταλείποντες την αξίωσιν περί διχοτομήσεως, διότι αντελήφθησαν ότι πρόκειται περί πόθου του οποίου η εκπλήρωσις, είναι ανέφικτος εφ' όσον ουδαμόθεν τοις εδόθη ενθάρρυνσις. Επιμένουν όμως επί της παραχωρήσεως στρατιωτικής βάσεως εν Κύπρω, ελπίζοντες ότι θα επιτύχουν όπως δοθή εις αυτήν αρκετά ευρεία έκτασις, ώστε να υπάρξη και ικανοποίησις γοήτρου. Το θέμα του γοήτρου κατ' αυτόν να αγνοηθή.

Εις τον κ. Τουομιόγια, προσέκαλεσεν ικανοποίησιν η απόφασις της Ελληνικής Κυβερνήσεως σχετικώς προς το Καστελλόριζον. Εχω την εντύπωσιν ότι θα την εκμεταλλευθή ίνα περιορίση τουρκικάς εδαφικάς αξιώσεις.

Παραδέχεται ότι η ιδέα της παραχωρήσεως εις την Τουρκίαν στρατιωτικής βάσεως κυριαρχικώ δικαίωματι εν Κύπρω, είναι τελείως απαράδεκτος διά τον ελληνοκυπριακόν λαόν, εις τον οποίον παρ' ουδενός δύναται να επιβληθή ως λύσις. Θα απητείτο προς τούτο χρήσις βίας. Επομένως κατανοεί την κατηγορηματικήν άρνησιν επί του σημείου τούτου της ελληνικής Κυβερνήσεως.

Μεσολαβητής μοι απεκάλυψεν ότι ηρώτησε τον Λόρδον Χουντ εάν Μ. Βρετανία θα εδέχετο στεγάση εις εν Κύπρω βάσεις της τουρκικά στρατιωτικά τμήματα,

παρέχουσα εις αυτά τρόπον τινά μόνιμον φιλοξενίαν. Άγγλος απεσταλμένος επεφυλάχθη ν' απαντήσει αφού συνεννοηθή με Κυβέρνησιν του.

Συμπεραίνων κ. Τουομιόγια, εξέφρασε γνώμην ότι η μόνη πλέον δυσκολία, η οποία εξακολουθεί να υφίσταται και προς υπερνίκησιν της οποίας οφείλουν να συγκλίνουν αι προσπάθειαι όλων των μερών, έγκειται εις την ικανοποίησιν του τουρκικού αιτήματος περί κατοχυρώσεως της ιδίας αυτής ασφαλείας από στρατιωτικής πλευράς.

Πρόκειται περί του τελευταίου εμποδίου του οποίου ο παραμερισμός θα απαιτήσει ίσως χρόνον και υπομονήν. Οι τούρκοι στρατιωτικοί είναι και φιλοπόλεμοι και απαιτητικοί. Απαραίτητον είναι να κατευνασθούν τα πνεύματα εν Κύπρω, να αποκατασταθή εν τη νήσω η γαλήνη και να παύσουν και εκατέρωθεν προκλήσεις, ούτως ώστε, να δημιουργηθή κλίμα ψυχραιμίας εν Τουρκία, διευκολύνον την υποχώρησιν, η οποία σήμερον είναι αδύνατος, λόγω του πατριωτικού πάθους, το οποίον έχει ως επίκεντρον την Κύπρον.

Πιθανώς να συναντηθώ εκ νέου μετά του κ. Τουομιόγια περί το τέλος της εβδομάδος.
Ευπειθέστατος
ο πρέσβυς
Δημήτριος Νικολαρεΐζης